

SITUAȚIA INTERNAȚIONALĂ ȘI VIAȚA SOCIAL-ECONOMICĂ A ROMÂNIEI (1934—1938)

(clasa a X-a, cursul „Istoria contemporană a României“)

I) *Agravarea progresivă a situației internaționale, creșterea pericolului de război*
— Tolerarea încălcărilor de tratate și a agresiunilor¹;

II) *Viața economică și socială*

- Înviorarea economiei capitaliste și apogeul ei în 1938²;
- Crește rolul monopolurilor, al oligarhiei financiare în economia românească³;
- Înapoierea economică a României, în raport cu țările capitaliste dezvoltate⁴;
- Situația maselor populare⁵.

Concluzie: În această perioadă, înviorarea economică a țării, după criza din 1929—1933, a permis capitaliștilor în setea lor de a realiza cât mai multe profituri, să obțină sprijinul guvernului național-liberal, pentru dezvoltarea generală a industriei. Însă ponderea sporită pe care a căpătat-o industria pe ansamblul economiei naționale, nu a scos România din rîndul țărilor cu o economie înapoiată și nu a contribuit la ameliorarea calității vieții maselor populare.

Comentariu istoric

(1) — Dictaturile fasciste și mai ales cea nazistă, după ce au reușit să sugrume orice libertate de manifestare a opiniei publice, au trecut în mod ne-stingherit, la înfăptuirea planurilor de revizuire unilaterală a tratatelor de pace, încheiate după terminarea primului război mondial. În vederea practicării unei politici de forță și dictat, aceste state și-au mărit substanțial cheltuielile militare, efort care le-a permis să efectueze o înarmare deosebit de rapidă. În fața unei astfel de comportări, țări ca Anglia, Franța și S.U.A. care dispuneau de un potențial militar apreciabil, nu s-au pus de acord pentru a combate aceste acțiuni. Mai mult, ele au adoptat o atitudine pasivă, de conciliere și concesi, o politică de neintervenție, care în loc să frîneze și să oprească agresiunea, dimpotrivă a încurajat-o. De aceea, Italia a putut invade Abisinia în 1935, iar Germania a reușit să remilitarizeze în 1936, zona renană. După intervenția acestor două țări în Spania, de partea militaristilor, ele au început în anii 1936—1937 o activă colaborare cu Japonia, în cadrul pactului „anticomintern“. Aceste succese neîntrerupte au îngăduit Germaniei în 1938 să ocupe Austria și să pornească cotoptirea Cehoslovaciei. În felul acesta, primejdia agresiunii fasciste se apropia de frontierele României, care trebuia să găsească soluțiile cele mai adecvate, pentru apărarea grănică a integrității teritoriale și suveranității naționale.

(2) — Economia României capitaliste după depresiunea din 1933, a cunoscut în anii următori o vădită înviorare, care a înlesnit în special industriei o creștere continuă a producției, pînă ce a ajuns la un apogeu în 1938. Analiza economiei, pe principalele ei ramuri, se prezintă în felul următor:

a) *Industria* în anii 1934—1938, a fost efectiv sprijinită prin comenzile statului, dar în special prin noile legi protecționiste. Astfel, în afară de îmbunătățirea succesivă a legii de încurajare a industriei naționale din 1912, căreia i s-a prelungit termenul de aplicare, au fost introduse taxele de contingentare din iunie 1933, care stabileau limite cantitative, la importarea unor mărfuri similare celor produse de industria autohtonă. Aceste măsuri au fost completate, în decembrie 1935, printr-o taxă suplimentară de 12% ad valorem, precum și prin elaborarea în august 1936 a decretului-lege, care acorda un drept exclusiv de vânzare întreprinderilor industriale, create în scopul fabricării de produse noi. Toate aceste dispoziții legislative, au favorizat creșterea capitalurilor investite în industria prelucrătoare, cu prioritate în sectorul metalurgiei, chimiei, textilelor, materialelor de construcții și energiei, care s-au dezvoltat în ritm accelerat. De asemenea, sprijinul s-a îndreptat către noile industrii care fabricau tuburi de oțel, cabluri electrice, aparate optice și mecanisme de precizie, anvelope și camere pentru autovehicule. Investițiile acestea, în totalitatea lor, au fost făcute de marea burghezie industrială, financiară și comercială, în scopul obținerii unor profituri maxime. Prin cumularea acestor acțiuni, în anii 1932—1938, valoarea producției industriale a României a crescut de la 32,4 miliarde lei la 70 miliarde lei. În felul acesta, industria a căpătat o pondere crescândă în cadrul economiei, ceea ce se reflectă în faptul că în 1938, ea a ajuns să realizeze 39% din produsul social și 30,8% din venitul național. Aceste date pun în evidență o apreciazabilă apropiere a României, de momentul depășirii stadiului de țară „eminamente agrară“.

b) *Agricultura* continua să fie principala ramură economică a țării, care în 1938 laolaltă cu silvicultura, reprezentau 30,1% din produsul social și 38,1% din venitul național. Sectorul agricol a obținut sporuri de producție, mai cu seamă prin extinderea suprafeței arabile de la 12,6 milioane ha în 1932, la 13,8 milioane ha în 1938. În acel an, 27,1% din această suprafață a produs în condiții climatice excelente, 4,9 milioane tone grâu, ceea ce atunci a constituit cea mai mare recoltă de acest fel, obținută în țara noastră. În ansamblul ei, totuși, agricultura românească s-a caracterizat printr-o productivitate scăzută la hectar, datorită unei insuficiente înzestrări tehnice. De exemplu, în 1937 au fost înregistrate la noi doar 4.600 tractoare, 72.500 semănători, 86.300 secerători și 19.200 batoze, pentru suprafața arabilă menționată. Măsurile organizatorice adoptate în 1936, cu privire la înființarea unor centre agricole, centre de motocultură și gospodării model, au avut o contribuție minimă la îmbunătățirea producției agricole, deoarece proprietatea mică și mijlocie ocupa 60% din suprafața agricolă totală.

c) *Transporturile* participau în 1938 cu 6,4% la produsul social și 6,5% la crearea venitulului național. Căile ferate care ocupau principalul loc în cadrul transporturilor, au cunoscut în 1937 o majorare cu 35% a traficului de mărfuri, în tone brute kilometru, față de 1933. De asemenea, pentru ameliorarea traficului de călători, a fost sporit parcul de automotoare, de la 32 de unități în 1933 la 211 unități în 1937. Multe din aceste automotoare, care aveau în dotare motoare Diesel și ajungeau la viteza de 120 km pe oră, au fost fabricate în țară la uzinele Malaxa și începând din 1936 au fost introduse pe traseul București—Brașov și București—Constanța etc.

d) *Comerțul interior și exterior* s-a intensificat, ca urmare a progreselor obținute în industrie și agricultură. Dar pentru echilibrarea balanței de plăți a țării, Banca Națională a României a fost autorizată în 1932 să monopolizeze comerțul cu devize, iar în 1933 s-a făcut contingentarea importurilor de mărfuri. Însă comerțul nostru exterior continua să rămână grevat și în 1934 de scăderea prețurilor la articolele de export, ceea ce spre compensare valorică, necesita sporirea cantităților exportate din produsul social. De aceea, începând din 1935 importul a fost micșorat și s-a deplasat spre materiile prime, în timp ce exportul produselor românești, îndeosebi a celor petrolifere (43,3% din totalul valoric al exportului în 1938), era în mod apreciabil mărit. În consecință, valoarea importului s-a ridicat apoi lent de la 13,2 miliarde lei în 1934, la 18,7 miliarde lei în 1938. În aceeași perioadă de timp, valoarea exportului a evoluat, în favoarea unei balanțe comerciale tot mai active, de la 13,7 miliarde lei la 21,5 miliarde lei.

e) *Sistemul bancar* care simțea necesitatea lărgirii creditului în economia națională, a fost favorizat de legea pentru organizarea și reglementarea comerțului de bancă, din 8 mai 1934, care sub conducerea Băncii Naționale a României, institua un Consiliu superior bancar, cu rolul de a supraveghea activitatea bancară pe scară națională. Ulterior, la această lege, au fost adăugate dispozițiile din 20 aprilie 1935 pentru refacerea creditului, cu scopul de a restabili încrederea în băncile românești, care numai în felul acesta puteau dispune de mijloacele financiare necesare investițiilor. Astfel de măsuri, cu începere din 1936, au facilitat creșterea depunerilor în bănci și lărgirea pieței creditului, de care au putut beneficia în primul rând marii industriași. În afara Băncii Naționale a României, în acei ani, au jucat un rol preponderent, mai ales în ceea ce privește acordarea de credite, următoarele instituții bancare: „Banca Românească”, „Banca de Credit Român”, „Banca Comercială Română”, „Societatea Bancară Română” și „Banca Comercială Italiană și Română”.

f) *Finanțele publice* se prezintă la începutul acestei perioade cu serioase deficite bugetare, cauzate de sporirea cheltuielilor aparatului de stat, precum și de achitarea datoriilor interne și externe, care în 1934 erau respectiv 23 și 125 miliarde lei. Pentru redresarea finanțelor și acoperirea cheltuielilor neproductive legate de înzestrarea armatei, învățămînt, sănătate etc., în anii 1934—1937 guvernul național-liberal a lansat trei împrumuturi interne prin subscripție publică, care și-au adus contribuția la obținerea primului excedent în exercițiul bugetar 1935—1936.

3. În această perioadă, se constată un accentuat proces de concentrare și centralizare a capitalului. Astfel, dacă numeric cele 3 497 de întreprinderi prelucrătoare din 1933, au crescut cu 270 în 1938, 19 societăți industriale din cele 1 145 existente, concentrau 43,2% din capitalul total. Un fenomen asemănător, se constată în domeniul bancar, unde numărul băncilor active scade de la 794 în 1933, la 544 la sfîrșitul anului 1937, îndeosebi prin acțiunea legii din 8 mai 1934, care a contribuit la întărirea pozițiilor marelui capital bancar. În felul acesta, 17 societăți bancare au ajuns să dețină 38% din întregul capital, crescut ca cifră globală. Procesul în discuție, a fost totodată însoțit de o puternică creștere și întărire a monopolurilor. Așa, de pildă, în februarie 1937, s-a organizat între 5 importante întreprinderi metalurgice cartelul „Biroul de naționalizare a producției”, care reglementa sortimentele și cotele de producție ale participanților. În 1937, în întreaga economie, existau deja 94 de înțelegeri monopoliste,

care cuprindeau 1 600 de întreprinderi industriale, ce foloseau 53% din totalul forței motrice și dețineau 49,5% din întregul capital investit în sectorul industrial. Concomitent, prin întărirea legăturilor dintre capitalul bancar și cel industrial, are loc o rapidă dezvoltare a capitalului financiar și o consolidare a pozițiilor oligarhiei financiare, din care făceau parte alături de regele Carol al II-lea, magnații N. Malaxa, I. Giurgutu, Max Auschnitt etc. Este de remarcată că dezvoltarea monopolurilor în România nu a imprimat, nicidecum, politicii sale economice externe caracterul imperialist, pentru că țara noastră nu a exportat capital și nu a luat parte, alături de marile puteri, la exploatarea economică a vreunei țări străine. Pe de altă parte, trebuie să menționăm, că dacă în această etapă capitalul autohton continuă să fie încă dependent față de cel străin, totuși el a reușit, să-și extindă poziția în economia națională, de la 35,6% în 1929 la 62,1% în 1938, datorită inițiativelor economice și măsurilor de ordin juridic, impuse de noua lege a minelor din 1937.

4. Deși, în anii 1934—1938, producția industrială a țării a crescut cu peste 26%, pe când în S.U.A. și Franța ea a scăzut simțitor, România continua să se mențină în stadiul înapoierii economice. Această stare de înapoiere, iese în relief făcându-se o comparație cu Franța, pentru anul 1938. Astfel, la noi producția de oțel pe cap de locuitor era de 7,4 ori mai mică (18 kg), iar un tractor revenea la o suprafață de 3,3 ori mai mare (cca 3 000 ha), ceea ce alături de alți factori contribuia la obținerea pe hectar a 13,1 chintale grâu, pe când în Franța s-au recoltat 20 chintale. Dar cel mai semnificativ indicator pentru gradul de dezvoltare al României în 1938, îl constituie venitul național pe cap de locuitor, care la noi era numai de 94 dolari, fiind de 2,6 ori mai mic decât în Franța. Înapoierea țării, reiese și din faptul că din populația activă a țării, care reprezenta cca 57% din totalul populației de 19,7 milioane locuitori, 3/4 lucra în agricultură și abia 1/10 în industrie.

5. În acei ani, a crescut considerabil profitul capitaliștilor autohtoni și străini, prin exploatarea maselor muncitoare, fenomen care s-a răsrfrânt negativ asupra nivelului lor de trai. Oamenii muncii de la orașe, au trebuit să suporte atunci, o scumpire a vieții cu 27% și o mărire a impozitelor pe salariu cu 23%, precum și povara împrumuturilor interne, la o creștere medie a salariilor de numai 6%. O situație grea exista din anii crizei și în mediul rural, unde datorită scăderii prețurilor la produsele agricole cu peste 55%, a dobânzilor ridicate pînă la 20% și a diferitelor impozite, existau peste 2,2 milioane de debitori, care datorau pînă la 53 miliarde lei. Pericolul unei puternice revolte țărănești, a determinat apariția la 7 aprilie 1934, a celei de-a 3-a legi pentru lichidarea (conversiunea) datoriilor agricole. Prin această lege, statul se angaja să suporte 50% din totalul debitelor, restul de plată eșalonându-se în 34 de rate, cu o dobîndă de 3%, pe o durată de 17 ani. Dar pînă în 1938, țărănimea a continuat să se zbată în sărăcie, deoarece în acel an, 2/3 din totalul gospodăriilor rurale nu aveau nici o vacă. În România, situația economică precară a majorității populației, s-a reflectat totodată prin existența unui număr impresionant de tuberculoși. La această situație îngrijorătoare, cîrmuitorii de atunci ai țării, au preferat mai degrabă să reacționeze construind 7 noi sanatorii (Moroeni—Dîmbovița, Marila—Reșița etc.), decât să adopte măsuri de ameliorare a condițiilor de viață și de lucru, a celor care contribuiau la crearea, aproape în exclusivitate, a venitului național.

Comentariu metodic

În conformitate cu programa școlară, pentru cele 3 ore de predare-învățare prescrise spre parcurgerea temei „România în anii 1934—1938“, putem realiza această judicioasă dispunere: 1) situația internațională și viața social-economică a României — în 1-a oră; 2) politica internă și externă a țării — în a 2-a oră (Studii și articole de istorie, XLV—XLVI, p. 135); 3) lupta pentru realizarea unui larg front popular antifascist și antirăzboinic — în a 3-a oră (*idem*, XLIII—XLIV, p. 128).

Scopul lecției este de a sublinia pentru anii 1934—1938, realitatea progresului economic general al țării, precum și măsurile care l-au impulsionat, după ce au încetat efectele crizei economice. Dar acest progres nu a dus la eliminarea înapoierii economice și a nivelului de trai scăzut al oamenilor muncii, așa încît este de domeniul imaginației, afirmația care plasează România în rîndul statelor imperialiste.

Rezultă de aici că lecția trebuie organizată bipolar, pe ideea de bază a discrepanței dintre progresul economic și menținerea stării de regres social, de continuare a condițiilor dificile de trai în care se zbăteau masele populare din țară, datorită exploatării capitaliste.

La începutul orei, cînd verificăm cunoștințele despre „Noul avînt al luptelor revoluționare“, este indicat să reactualizăm trăsăturile situației economice din România în anii 1929—1933, pentru ca să avem elemente de sprijin în noua lecție.

După o prezentare pe scurt a situației internaționale, insistăm asupra interacțiunii dintre stabilitatea relativă a vieții politice interne și învierea economică, care la rîndul ei a oferit un teren favorabil, pentru măsurile legislative ale guvernului național-liberal. Rezultanta finală a tuturor acestor acțiuni, a fost creșterea rolului industriei în cadrul producției naționale globale. În acest sens politica guvernului Tătăărăscu, a reprezentat cu succes interesele marilor capitaliști.

Corelarea cu economia politică capitalistă, care se studiază în clasa a XI-a fiind inoportună, se explorează cunoștințele dobîndite anterior, explicînd corespunzător termenii economici, ca de exemplu: produs social, producție globală, balanță comercială, investiții, venit național, contingentare, conversiune, concentrare și centralizare a capitalului. Pentru a limpezi înțelesul unora din acești termeni vom recurge și la sprijinul elevilor.

Elementele statistice care îmbogățesc conținutul lecției, îndeplinesc misiunea remarcabilă de a da suport material cunoștințelor predate. De aceea, ele se pot folosi, fără abuz cantitativ, în funcție atît de nivelul clasei cît și de timpul disponibil pentru predarea lecției. Dar, prezentarea coerentă a fenomenelor economice de către profesor, este mult înlesnită, prin alcătuirea de planșe sau folii transparente, cuprinzînd diagrame cu date statistice, reprezentate sub formă de cercuri sau sectoare de cerc etc. Pretențiile noastre, pentru memorarea acestor cifre, vor fi cît se poate de limitate, pentru evitarea oricărei supraîncărcări. Aceste materiale didactice, servesc la captarea atenției elevilor, care după examinarea lor vizuală, pot face comparații prin care sesizează diferite raporturi de ordin economic, pe baza cărora pot fi solicitați să alcătuiască aprecieri și să tragă concluzii. Prin folosirea acestor mijloace, cît și prin conversația pe care o

angajăm, îi stimulăm pe elevi să-și dezvolte capacitatea de investigație și analiză care stau la baza formării spiritului critic, atât de necesar orientării în viața de toate zilele.

BIBLIOGRAFIE

- SONEA EMILIA și GAVRILĂ, „*Viața economică și politică a României, 1933—1938*”, Editura științifică și enciclopedică, București, 1978, p. 69—102.
DINU C. GIURESCU, „*Istoria ilustrată a României*”, Editura sport-turism, București, 1981, p. 463—480.

OCTAVIAN CRISTESCU

POLITICA EXTERNĂ A ROMÂNIEI ÎNTRE 1918—1938

(Lecție de recapitulare)

(Clasa a X-a, „*Istoria contemporană a României, a mișcării muncitorești democratice și revoluționare, a Partidului Comunist Român*)

Problematica temei

I. *Marea Unire — triumf al aspirațiilor multiseculare ale poporului român și recunoașterea sa internațională.*

a) Tratatul de alianță încheiat de România cu Franța, Marea Britanie, Italia și Rusia 4/17 august 1916¹.

b) Istoricele hotărâri din 1918 — unirea Basarabiei, 27 martie/9 aprilie, Bucovinei 15/28 noiembrie, Transilvaniei 18 noiembrie/1 decembrie cu România.

c) Conferința de pace de la Paris (ianuarie 1919—noiembrie 1920)² definirea statutului politico-juridic al țării noastre în relațiile internaționale.

România semnează Pactul Societății Națiunilor 15/28 iunie 1919³, precum și Tratatul de pace cu Germania 15/28 iunie 1919⁴, cu Bulgaria, cu Principalele puteri aliate și asociate (minorităților) cu Austria, 26 noiembrie/9 decembrie 1919⁵, cu Ungaria (4 iunie 1920)⁶, cu Marea Britanie, Franța, Italia și Japonia cu privire la hotarul răsăritean 28 octombrie 1920 cu Turcia, la Lausanne, 24 iulie 1923⁷.

II. *Obiectivele principale ale politicii externe românești în perioada interbelică.*

A. Menținerea unității de stat, a independenței și suveranității naționale.

a) Convenția de alianță defensivă între România și Polonia, București, 3 martie 1921.

b) Convenția de alianță defensivă între România și Cehoslovacia, București 23 aprilie 1921 și Regatul sârbo-croato-sloven, Belgrad, 7 iunie 1921 — Mica Înțelegeră⁸.